

УДК 346.546

 DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3702437>
О.Е. ЛІЛЛЕМЯЕ,

головний спеціаліст Департаменту моніторингу і контролю державної допомоги Антимонопольного комітету України, молодший науковий співробітник Інституту економіко-правових досліджень, кандидат юридичних наук, м. Київ, Україна; e-mail: lillemiae@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4899-107X>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВОВИХ НОРМ У СФЕРІ АВТОМАТИЧНО ДОПУСТИМОЇ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ

O.E. LILLEMIAE,

Chief Specialist, State aid monitoring and control Department, Antimonopoly Committee of Ukraine, Junior Researcher, Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, Ph.D. in Law, Kyiv, Ukraine; e-mail: lillemiae@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4899-107X>

FEATURES OF APPLICATION OF LEGAL RULES IN THE AUTOMATICALLY COMPATIBLE STATE AID SPHERE

АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS), КЛЮЧОВІ СЛОВА (KEY WORDS)

Постановка проблеми. Процес адаптації національного законодавства до законодавства ЄС супроводжується труднощами та перепонами через відсутність конкретизації певних положень, відмінності у понятійному апараті, стан інституційної спроможності тощо. Сфера державної допомоги також залучена у ці процеси. Новий інститут права тільки розпочав своє становлення і тому майже всі його компоненти є центром наукових досліджень серед вітчизняних науковців. **Метою роботи** є розробка на основі аналізу норм європейського законодавства, а також наукових джерел, практичних положень застосування правових норм у сфері автоматично допустимої державної допомоги. **Використані методи** – за допомогою формально-логічного методу здійснено аналіз нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері автоматично допустимої державної допомоги. Аналітичний та системно-структурний методи дозволили виявити особливості застосування правових норм дослідженої сфери. Із застосуванням порівняльно-правового методу здійснено пошук оптимальних шляхів застосування правових норм у сфері автоматично допустимої державної допомоги з урахуванням досвіду країн-членів ЄС. **Результати.** Досліджено особливості застосування правових норм у сфері автоматично допустимої державної допомоги на прикладі двох західноєвропейських країн. Проаналізовано національне законодавство, законодавство ЄС, а також практика Європейської комісії у зазначеній сфері. **Висновки.** Визначено, що у схемах державної допомоги принцип автоматичної допустимості застосовується тільки якщо дотримано загальні умови надання допомоги, встановлені вторинним законодавством ЄС. Аргументовано, що принцип автоматичної допустимості допомоги не означає, що така допомога завжди буде сумісною з конкуренцією тільки тому, що вона надається для цілей, що передбачені нормами правил державної допомоги. Разом із тим зауважується, що при дотриманні ключових критеріїв, допомога для цих цілей не потребує рішення Уповноваженого органу з питань державної допомоги і може надаватися без нотифікації. Виявлено, що для усунення проблем на територіях, які постраждали внаслідок природних катастроф, держави мають право використовувати і інші допустимі фінансові інструменти. Отже, надання державної допомоги у вигляді компенсації прямої шкоди внаслідок стихійного лиха на підставі статті 107 (2) (b) Договору про функціонування Європейського Союзу не є обов'язковим.

Ключові слова: державна допомога; економічна конкуренція; суб'єкт господарювання; принцип автоматично допустимої державної допомоги

Problem statement. The process of adaptation of national legislation to EU legislation is accompanied by difficulties and obstacles due to the lack of specification of certain provisions, differences in definitions, state of institutional capacity, etc. State aid is also involved in these processes. The new institute of law has just begun its formation and therefore almost all its components are the center of scientific research among domestic scientists. However, the issue of the scope of automat-

ically compatible state aid has not yet been explored in Ukrainian science. Therefore, it is relevant to study the specifics of the application of legal rules in this field. **Purpose.** Developing, on the basis of an analysis of European law, as well as scientific sources, of practical provisions for the application of legal rules in the field of automatically compatible state aid. **Methods.** The formal and logical method analyzes the legal acts that regulate relations in the field of automatically compatible state aid. System-structural and analytical and synthetic methods revealed the features of application of legal norms in the investigated sphere. Using the comparative legal method, the search was made for optimal ways of applying the legal rules in the field of automatically compatible state aid, taking into account the experience of EU Member States. **Results.** The features of the application of legal norms in the field of automatically compatible state aid are investigated on the example of two Western European countries. The national legislation, the EU legislation, as well as the practice of the European Commission in this field are analyzed. **Conclusions.** It has been determined that the principle of automatic compatibility in State aid schemes applies only if the general conditions of aid established by EU secondary legislation are met. It is argued that the principle of automatic compatibility aid does not mean that such aid will always be compatible with competition merely because it is provided for the purposes for by the rules of State aid law. However, it is noted that, if the key criteria are met, aid for these purposes does not require a decision by the State Aid Authority and may be provided without notification. It has been found that states have the right to use other permissible financial instruments to remedy problems in the areas affected by natural disasters. Therefore, State aid in the form of direct damage compensation for natural disasters under Article 107 (2) (b) of Treaty on the Functioning of the European Union is optional.

Key words: state aid; economic competition; undertaking; principle of automatically compatible state aid

Постановка проблеми

Як відомо, унаслідок підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода) [1], наша країна зобов'язалась привести своє національне законодавство у відповідність з нормами ЄС. Сфера державної допомоги не є виключенням цих процесів, адже вважається одним із найефективніших напрямів використання коштів державного бюджету. Слід зазначити, що на даний час інститут державної допомоги знаходиться на стадії свого становлення, тому що практика правозастосування Антимонопольним комітетом України розпочалась тільки з початку 2018 року.

В цілому, недопустимість будь-якої державної допомоги для економічної конкуренції регламентована на національному рівні Законом України "Про державну допомогу суб'єктам господарювання" [2] (далі – Закон) та міжнародному рівні – Угодою [1]. Але слід зауважити, що Закон передбачає й допустимість державної допомоги для конкуренції. Крім того, у певних випадках вона може бути автоматичною. Отже, обидва документи містять достатньо широкий перелік випадків, коли допомога є автоматично допустимою або може визнана допустимою.

Із вищевказаного логічним впливає, що автоматично допустима державна допомога – це допомога, яка завжди буде сумісною з конкуренцією. Однак, є ряд аспектів, які мають бути досліджені для того, щоб визнати так це чи ні. Це є дуже важливим, оскільки позитивні результати

від надання такої допомоги завжди повинні переважати негативні у вигляді спотворення конкуренції і тому можуть звільнитися від нотифікації Уповноваженому органу з питань державної допомоги.

Отже, ст.5 Закону якраз містить два випадки автоматично допустимої допомоги. Перший випадок – це якщо вона надається з метою забезпечення споживачів соціально важливими товарами, за умови, що така допомога не є дискримінаційною стосовно місця походження товарів [2].

Слід зазначити, що відповідно до частини другої ст.1 Закону, термін "товар" вживається у значенні, наведеному в Законі України "Про захист економічної конкуренції" [3].

Відповідно до Закону України "Про захист економічної конкуренції", товар – це будь-який предмет господарського обороту, в тому числі продукція, роботи, послуги, документи, що підтверджують зобов'язання та права (зокрема цінні папери). Отже, до випадків, передбачених ст.5 Закону, відноситься й забезпечення споживачів відповідними послугами [3]. Другий – якщо надається з метою відшкодування шкоди особам, постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру, згідно із законом.

Отже, як зазначає Ф. Ніколейдс (Nicolaidis P., 2016), соціальна допомога фізичним особам зустрічається дуже рідко у виняткових ситуаціях, тому у більшості випадків все ж таки надається на підставі положення стосовно компенсації, що покликана відшкодувати шкоду, заподіяну внаслідок природних катастроф, та

ких як землетруси, сильні повені, великі лісові пожежі тощо [4].

Слід зазначити, що і в українській практиці правозастосування Уповноваженим органом з питань державної допомоги поки що не приймалися рішення, щодо яких захід визнавався державною допомогою відповідно до ст.5 Закону [2]. Логічно постає питання, якою саме може бути ця допомога для того, щоб вона була визнана автоматично допустимою, і чи повинен Уповноважений орган з питань державної допомоги її оцінювати та визнавати такою?

При цьому, цей важливий напрям застосування норм автоматично допустимої державної допомоги так і не отримав висвітлення в українській науці. Зокрема, В.М. Грудницький досліджує адаптацію законодавства України до законодавства ЄС у сфері державної допомоги [5]; Я.В. Петруненко – непрямі форми державної допомоги [6]; С.Б. Мельник та І.М. Феофанова – загальні аспекти правомірності надання державної допомоги, а також спеціальні норми конкурентного та антимонопольно-конкурентного національного законодавства у сфері державної допомоги [7].

На цьому тлі окреме місце займають зарубіжні дослідження концепції державної допомоги, її існуючих інструментів, а також сумісності із внутрішнім ринком Конора Квіглі (Conor Quigley, 2015) [8], Келін Бекон (Kelyn Bacon, 2017) [9], практичного застосування і принципів, що лежать в основі проведеної реформи державної допомоги Майкла Санчес Ридельські (Michael Sánchez Rydelski, 2006) [10]; кумулятивних характеристик державної допомоги Пітера Ставицького (Peter Staviczky, 2015) [11].

Отже, метою статті є розробка на основі аналізу норм європейського законодавства, а також наукових джерел, практичних положень застосування правових норм у сфері автоматично допустимої державної допомоги. Її новизна полягає в формуванні практичного алгоритму дій при застосуванні норм, що стосуються автоматично допустимої державної допомоги. Завданням статті є аналіз практики Європейської комісії у сфері застосування правових норм автоматично допустимої державної допомоги.

Особливості практики Європейської комісії у сфері застосування правових норм автоматично допустимої державної допомоги

Враховуючи багаторічний досвід західно-європейських країн у правозастосуванні норм державної допомоги, доцільним є аналіз рішень

Європейської комісії у цій сфері. Розглянемо два випадки у Великобританії та Італії, які як раз стосуються допомоги, що надається з метою забезпечення споживачів соціально важливими товарами, а також відшкодування шкоди особам, постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій.

Отже, у рішенні, що стосувалося Великобританії, захід, що є предметом цього рішення, стосується наміру влади Сполученого Королівства (Шотландська виконавча влада) надати допомогу соціального характеру у формі знижки на певні авіа-послуги, які будуть доступні всім людям ("особам, які мають право"), основне місце проживання яких знаходиться в одному з визначених географічних районів ("допустима географічна зона") в найбільш периферійних частинах нагір'я та островів Шотландії.

Географічні райони, що відповідають вимогам, включають: Західні острови, Оркнейські острови, Шетландські острови, Острови Юра та Кейтнесс, включаючи Південний Захід Сазерленду. Усі допустимі райони є острівними громадами, за винятком Кейтнесс та Південного Заходу Сазерленду, що є найвіддаленішою частиною материка Великобританії. Студенти, основне місце проживання яких знаходиться в межах географічних районів, які відповідають вимогам рішення, але навчаються в інших місцях, теж матимуть право на отримання допомоги. Ці райони були обрані тому, що вони надзвичайно віддалені та мають мало альтернативних варіантів транспорту. На думку влади Великобританії, високий рівень тарифу сприяє підвищенню ізоляції громад у цих віддалених регіонах, створюючи бар'єр для соціальної та комерційної діяльності. Таким чином, схема допомоги соціального характеру була розроблена для сприяння соціальної інклюзії населення цих ізольованих регіонів. Бюджет схеми допомоги становив 11,2 млн фунтів стерлінгів (16,2 млн. Євро) на рік.

Цікавою у цьому рішенні є оцінка заходу на наявність ознак державної допомоги. У пункті 26 вказано, що для визначення того, чи є заходи, що містяться у нотифікації, державною допомогою у розумінні статті 87 (1) Договору (нині стаття 107 (1) Договору про функціонування Європейського Союзу – ДФЄС) [12], необхідно виконати всі наступні умови. А саме, фінансова підтримка:

- надається державою або за рахунок державних ресурсів;
- надає перевагу певним підприємствам або

виробництву певних товарів;

- спотворює або загрожує спотворенням конкуренції;
- впливає на торгівлю між державами-членами.

Отже, концепція державної допомоги застосовується до будь-якої переваги, наданої прямо або опосередковано, фінансується за рахунок державних ресурсів, наданих самою державою або будь-яким посередницьким органом, який діє в силу наданих йому повноважень. У цьому контексті рішення шотландської виконавчої влади про фінансування цієї схеми являє собою передачу державних ресурсів.

Крім того, державне фінансування не є загальним заходом, оскільки воно спрямоване на певну групу, яка становить населення периферійних районів Шотландських гірських районів та островів. Крім того, фінансова компенсація, ймовірно, сприятиме наданню експлуатації авіа послуг у межах Шотландії та на високогірських островах, створюючи додатковий попит на квитки. Таким чином, ця схема допомоги опосередковано сприяє тим компаніям, які надають послуги авіа транспорту до / з допустимої схеми території.

Підвищений попит може вплинути на міждержавну торгівлю, враховуючи притаманний їй міжнародний характер авіатранспорту держав-членів ЄС, враховуючи лібералізацію даного ринку. Нарешті, захід фінансування спотворює або загрожує спотворенням конкуренції, оскільки опосередковано приносить користь лише тим операторам, які надають регулярні послуги на відповідних маршрутах, що передбачені схемою допомоги.

Отже, оскільки міра передбачає державне фінансування, спрямоване (хоча й опосередковано) на певних бенефіціарів та опосередковано на певні підприємства, що здійснюють економічну діяльність, що впливає на торгівлю між державами-членами, і оскільки це може спотворювати або загрозувати спотворенням конкуренції на цьому ринку, вона може вважатися державною допомогою у значенні статті 87 (1) Договору про ЄС (нині 107 (1) ДФЄС).

У пункті 31 рішення вказано, що необхідно розглянути захід з огляду на статтю 87 Договору про ЄС (стаття 107 ДФЄС). У зв'язку з цим слід зазначити, що відповідно до рішення уряд Великобританії стверджує, що ця міра "допомоги соціального характеру" відповідає загальному ринку з урахуванням положень статті 87 (2) (а) Договору про ЄС (стаття 107 (2) ДФЄС), яка пе-

редбачає, що "допомога соціального характеру, що надається окремим споживачам, за умови надання такої допомоги без дискримінації, пов'язаної з походженням відповідної продукції", повинна бути сумісною із загальним ринком.

Повідомлення Комісії про державну допомогу у сфері повітряного транспорту передбачає, що у випадку прямої допомоги для здійснення повітряних послуг та застосуванні статті 87 (2) (а) (стаття 107 (2) (а) ДФЄС):

- допомога повинна бути ефективною на користь кінцевих споживачів;

– допомога повинна мати соціальний характер, тобто вона повинна охоплювати лише певні категорії пасажирів, які подорожують маршрутом, такі як діти, інваліди, люди з низькими доходами тощо. Однак у випадку, коли маршрут пов'язує непривілейований регіон, допомога може охопити все населення цього регіону;

– допомога повинна надаватися без дискримінації щодо походження послуг, тобто будь-які авіаперевізники можуть здійснювати послугу. Це також означає відсутність перешкод для входу на відповідний маршрут для всіх авіаперевізників ЄС [13].

У досліджуваній схемі Комісія визначає, що фінансова компенсація призначена на користь кінцевих споживачів. Авіаперевізники, які експлуатують відповідні маршрути, будуть виступати посередниками і отримуватимуть відшкодування, яке виплачується компетентним органом, Шотландським виконавчим органом, при наданні доказів про продаж у розмірі, що дорівнює фінансовій вигоді, яку вони фактично нададуть кожному пасажирові, який відповідає вимогам.

Варто зазначити, що відповідно до частини першої ст.1 Закону, "державна допомога суб'єктам господарювання – це підтримка у будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, створюючи переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності" [2]. Тому виходячи із зазначеного визначення, цілком логічними є роз'яснення Уповноваженого органу з питань державної допомоги, що завжди однією з ознак державної допомоги є надання допомоги саме суб'єкту господарювання [14]. Однак, це не означає, що держава повинна прямо надавати фінансові ресурси суб'єкту господарювання. Як видно з прикладу у Великобританії, компенсація призначена все ж таки на користь

кінцевих споживачів, а суб'єкти господарювання виступають тільки посередниками, отримуючи від держави різницю між ринковою вартістю квитка та той, що встановлена урядом. Тобто фактично держава бере на себе частину витрат за квитки, що дозволяє зробити їх більш доступними для населення. Втім тут постає питання: у чому тоді перевага для таких підприємств і чому тоді така схема підтримки вважається державною допомогою?

Головна суть у тому, що такі заходи додатково підвищують попит на квитки та стають більш затребуваними серед населення, що й створює опосередковану перевагу для суб'єктів господарювання, які надають послуги за цими маршрутами.

Крім того, Комісія також зробила висновок, що допомога, яка надається, має соціальний характер, оскільки вона розрахована для певної категорії пасажирів, конкретна ситуація якої виправдовує виплату допомоги з соціальних причин. Ця схема розрахована на користь осіб, основне місце проживання яких знаходиться у відповідних районах нагір'я та островів Шотландії. Мешканці периферійних регіонів Шотландії та високогірських островів стикаються або з бар'єром витрат за високі тарифи, або з можливістю дуже тривалих поїздок дістатися до економічних та адміністративних центрів Шотландії. В цьому відношенні є усталена практика Комісії, а також у ряді рішень стосовно подібних схем, в яких проживання у віддаленому регіоні може розглядатися як соціальне обмеження, що виправдовує надання такої індивідуальної допомоги.

У підсумку Комісія вважала, що нотифікований захід є відкритим без дискримінації для всіх авіаперевізників ЄС, які бажають надавати повітряні послуги на всіх або частинах допустимих маршрутів. У цьому відношенні схема діятиме відповідно до положень пунктів 2 та 4 статті 3 Регламенту 2408/92, які передбачають, що експлуатація повітряних маршрутів на території окремих держав-членів повністю відкрита для вільної конкуренції серед всіх авіаперевізників ЄС.

Отже, Комісія зробила висновок, що всі умови, викладені у статті 87 (2) (а) Договору про ЄС (нині 107 (2) (а) ДФЄС), були виконані нотифікованим заходом [15].

Державна допомога постраждалим особам внаслідок надзвичайних ситуацій

Другий випадок є невдалим для країни, яка намагалася надати державну допомогу постра-

ждалим підприємствам. У рішенні 2016/195 Комісія зобов'язала стягнути державну допомогу у вигляді зменшених податків та внесків на соціальне страхування. Як стверджує італійський уряд, метою схеми було надання допомоги компаніям, які зазнали шкоди від стихійної катастрофи у певних регіонах Італії [16]. Схема допомоги передбачала проведення декількох заходів для підприємств, які розташовані у районах, постраждалих від різних природних катастроф, що сталися в Італії протягом двадцятирічного періоду.

Отже, розглянемо причини за яких Європейська Комісія зобов'язала стягнути несумісну державну допомогу. Оскільки сумнівів стосовно того, що це державна допомога, не було, Комісія зосередила увагу на її сумісності з конкуренцією.

Першим завданням було перевірити, чи стосується схема допомоги стихійної катастрофи у значенні статті 107 (2) (b) ДФЄС. Було винесено наступні умови:

- пошкодження було прямим наслідком стихійного лиха;
- компенсаційна допомога лише відшкодувала шкоду, заподіяну стихійним лихом;
- не було надмірної компенсації.

У свою чергу, Італія визначила перелік регіонів, які постраждали від землетрусів, повеней та вивержень вулканів. Однак, схема допомоги мала багато недоліків і прогалин. Перш за все, вона не встановлювала прямий зв'язок між допомогою та шкодою, яку фактично зазнали бенефіціари внаслідок стихійного лиха тобто заходи допомоги не обмежували компенсацію сумою, необхідною для виправлення прямої шкоди. Допустимі витрати також не визначалися на основі шкоди, завданої підприємствам як безпосередній наслідок стихійного лиха.

Як результат, Італія націлила кошти на постраждалі регіони, але не змогла обмежити допомогу дійсно постраждалим компаніям та сумою, що відповідає розміру шкоди. Єврокомісія встановила, що не всі компанії, які знаходяться в даному регіоні, зазнали шкоди. Крім того, не було встановлено прямої відповідності між вигодою від зменшених податків та сумою збитку.

Таким чином, Європейська комісія доходить висновку, що ця схема допомоги надавала переваги не лише підприємствам, які зазнали фактичної шкоди, а всім компаніям, які мають свій зареєстрований офіс або місце роботи в районі, визначеному італійськими властями як район катастроф, незалежно від того чи зазнали вони

насправді будь-якої шкоди внаслідок відповідної катастрофи.

Зважаючи на вищезазначене, розслідувані заходи за своєю природою не мають на меті забезпечити обмеження наданої допомоги обсягом, необхідним для виправлення шкоди, спричиненої стихійними лихами. У результаті, Європейська Комісія визнала такі заходи несумісними із внутрішнім ринком та винесла рішення про повернення такої державної допомоги. Втім, як було встановлено, допомога є недопустимою та повинна бути повернута лише у випадку, якщо вона перевищує суму завданої шкоди. Однак, переважна більшість бенефіціарів, що зазнали шкоди внаслідок стихійних лих, які сталися понад 10 років тому, не мають документів, необхідних для підтвердження того, що вони зазнали шкоди або для підтвердження суми понесеної шкоди, оскільки згідно з італійським комерційним правом, компанії не зобов'язані вести діловий та бухгалтерський облік більше 10 років. Отже, Комісія вирішує, що у випадку стихійних лих, що сталися за 10 років до дати прийняття цього рішення, юридично та фактично неможливо отримати інформацію, необхідну для обчислення точного розміру несумісної державної допомоги. Тому виконувати рішення про відшкодування за цих умов не є можливим.

Разом із тим, неможливість розрахунку точної суми недопустимої допомоги, яка підлягає відшкодуванню, не поширюється на підприємства, які взагалі не мали місця діяльності у зоні стихійного лиха на момент події. Ці бенефіціари не мають ніяких виключень, оскільки вони взагалі не могли зазнати прямої шкоди, спричиненої стихійним лихом і, отже, не могли мати право на допомогу, сумісну із внутрішнім ринком відповідно до статті 107 (2) (b) ДФЄС.

Цей випадок наглядно демонструє як слід здійснювати розробку заходів допомоги для усунення шкоди, спричиненої стихійними лихами. Зв'язок між стихійним лихом і зазнаними збитками має бути встановлений на рівні кожної окремої компанії. В той же час, такі випадки зустрічаються дуже рідко, коли Комісія визнає сумісну допомогу несумісною, а потім встановлює абсолютну неможливість повернути її через відсутність документальних доказів.

Слід зазначити, що іноді для усунення проблем територій, які постраждали внаслідок природних катастроф, держави мають право використовувати й інші допустимі фінансові інструменти.

Наприклад, також у Італії заходи, які прово-

дила держава, стосувалися усунення наслідків землетрусів. Державна допомога надавалася не на підставі статті 107(2) (b) ДФЄС, а статті 107 (3) (c) ДФЄС. Іншими словами, допомога надавалася не як компенсація за прямі збитки, спричинені землетрусами, а з метою стимулювання нових інвестицій у регіони, які постраждали від них. Крім того, італійський уряд вважав захід тимчасовим та винятковим, який слід застосовувати на обмеженій частині території, що представляє високий ризик демографічної кризи. Ці заходи були спрямовані на сприяння створенню нових робочих місць у районах, постраждалих від землетрусів, особливо шляхом вирішення труднощів, з якими стикаються малі та середні підприємства, зокрема ті, що здійснюють економічну діяльність у туристичній сфері. Бенефіціарами були підприємства будь-якого розміру та виду діяльності окрім тих, що перебувають у скрутному становищі.

В свою чергу Єврокомісія встановила, що захід має винятковий характер і сприяє економічному розвитку та відродженню території, яка знаходиться в районі землетрусу, що зазнала значного скорочення ВВП, при значній втраті зайнятості, зниження економічної активності більше ніж на 50 % та значного зниження обороту підприємств у порівнянні з рівнем перед землетрусами. У зв'язку з цим, через землетрус, були необхідні заходи, які виходять за рамки простої компенсації збитків, оскільки такі заходи не зможуть вирішити поточну демографічну кризу.

Таким чином, цей захід доводить, що відшкодування наслідків стихійного лиха можливе шляхом не тільки компенсації прямої шкоди, а і через підтримку повторного розвитку виробничих потужностей.

Крім того, вирішення проблем, що сталися унаслідок стихійного лиха, можливо не лише у вигляді надання підприємствам компенсації прямої шкоди. Кожна держава має право сама вирішувати якими державними інструментами досягати цілі, які вона ставить перед собою.

Висновки

1. Принцип автоматичної допустимості у схемах державної допомоги застосовується тільки якщо дотримано загальні умови надання допомоги, встановлені вторинним законодавством ЄС. Такими умовами можуть бути: соціальний та недискримінаційний характер допомоги,

уникнення надмірної компенсації, забезпечення її пропорційності, наявність прямого наслідку від стихійного лиха тощо.

2. Принцип автоматичної допустимості допомоги не означає, що така допомога завжди буде сумісною з конкуренцією тільки тому, що вона надається для цілей, що передбачені нормами правил державної допомоги. При дотриманні ключових критеріїв, допомога для цих цілей не потребує рішення Уповноваженого органу з питань державної допомоги і може надаватися без нотифікації.

3. Для усунення проблем на територіях, які постраждали внаслідок природних катастроф, держави мають право використовувати й інші допустимі фінансові інструменти. Отже, надан-

ня державної допомоги у вигляді компенсації прямої шкоди внаслідок стихійного лиха на підставі статті 107 (2) (b) Договору про функціонування Європейського Союзу не є обов'язковим.

Конфлікт інтересів

Текст статті виконаний автором самостійно і є повністю оригінальним. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Вираз вдячності

Автор висловлює щире подяку заступнику директора з наукової роботи Інституту економіко-правових досліджень НАН України, доктору юридичних наук, доценту Р.А. Джабраїлову за підтримку у написанні статті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: від 27.06.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 2125.
2. Про державну допомогу суб'єктам господарювання: Закон України від 01.07.2014 № 1555– VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 34. Ст. 1173.
3. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. № 2210–III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст. 64.
4. Nicolaides P. a) Natural Disasters and b) Absolute Impossibility to Recover Incompatible State Aid. URL: http://www.stateaidhub.eu/blogs/stateaiduncovered/post/5601#_ftn (дата звернення: 22.11.2019).
5. Грудницький В. М. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання: *Публічне управління: проведення реформи в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції ДВНЗ "Донецький національний технічний університет"* (м. Покровськ, 27–28 квітня 2017 р.). С. 48–51.
6. Петруненко Я. В. Поєднання прямих та непрямих господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів: пошук оптимальних моделей. *Правова держава*. 2019. № 33. С. 85–90.
7. Мельник С. Б., Феофанова, І. М. Правомірна державна допомога суб'єктам господарювання: законодавче відображення. *Форум права*. 2019. 57(4). С. 59–65. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3403556>.
8. Conor Quigley. *European State Aid Law Policy*. Third Edition. Portland: Hart Publishing, 2015. 888 p.
9. Kelyn Bacon. *European Union Law of State Aid*. Third Edition. Oxford: University Press, 2017. 704 p.
10. Michael Sánchez Rydelski (ed.). *The EC State Aid Regime: Distortive Effects of State Aid on Competition and Trade*. London: Cameron May, 2006. 848 p.
11. Peter Staviczky. Cumulation of State Aid. *European State Aid Quarterly*, No. 1 (2015). pp. 117–129.
12. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official Journal of the European Union*. 2012. P. 1–390.
13. Guidelines on State aid to airports and airlines: Communication from the Commission (2014/C 99/03). *Official Journal of the European Union*. 2014. Volume 57. C 99/3–C 99/34.
14. Роз'яснення з питань застосування законодавства у сфері державної допомоги від 05.10.2017 № 35-pp/дд. URL: https://amcu.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/rozijasnrnnia_u_sferi_derzhavnoi_dopomogy/rozyasnenostanniy-variant.pdf (дата звернення: 17.12.2019).
15. State aid No 169/2006 – United Kingdom Aid of a Social Character Air Services in the Highlands and Islands of Scotland. Brussels, 2006, C (2006) 1855 final. URL: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/204375/204375_582612_16_2.pdf (дата звернення: 19.12.2019).
16. Commission Decision (EU) 2016/195 of 14 August 2015 on State aid measures SA.33083 (12/C) (ex 12/NN) implemented by Italy providing for reduced taxes and contributions linked to natural disasters

(all sectors except agriculture) and SA.35083 (12/NN), implemented by Italy providing for reduced taxes and contributions linked to the earthquake in Abruzzo in 2009 (all sectors except agriculture). URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016D0195&from=EN> (дата звернення: 28.11.2019).

17. State Aid SA. 48571 (2018/N) – Italy – Tax credit for productive investments in the regions of Lazio, Umbria, Marche and Abruzzo affected by the 2016 – 2017 earthquakes. URL: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/273270/273270_1983494_95_2.pdf (дата звернення: 19.02.2020).

REFERENCES

1. Uhoda pro Asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony vid 27.06.2014 r. [Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand: from 27.06.2014]. *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*, (75). 2125 (in Ukr.).
2. Pro derzhavnu dopomohu subiektam hospodariuvannia [On state aid to undertakings]. *Zakon Ukrainy* (01.07.2014 No 1555–7). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, (34). 1173 (in Ukr.).
3. Pro zakhyst ekonomichnoi konkurentsii [On protection of economic competition]. *Zakon Ukrainy* (11.01.2001 No 2210-3). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, (12). 64 (in Ukr.).
4. Nicolaides, P. A) Natural Disasters and b) Absolute Impossibility to Recover Incompatible State Aid. Retrieved from: http://www.stateaidhub.eu/blogs/stateaiduncovered/post/5601#_ftn.
5. Hrudnytskyi, V. M. (2017). Adaptatsiia zakonodavstva Ukrainy do zakonodavstva EU u sferi derzhavnoi dopomohy subiektam hospodariuvannia [Adaptation of the Ukrainian legislation to the EU legislation in the field of state aid to undertakings]. *Publichne upravlinnia: provedennia reformy v Ukraini: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii DVNZ "Donetskyi natsionalnyi tekhnichniy universytet"* (m. Pokrovsk, 27-28 kvitnia 2017 r.). (s. 48–51) (in Ukr.).
6. Petrunenko, Ya.V. (2019). Poiednannia priamykh ta nepriamykh hospodarsko-pravovykh zasobiv zabezpechennia efektyvnoho vykorystannia derzhavnykh koshtiv: poshuk optimalnykh modelei [Combining direct and indirect economic remedies to ensure efficient use of public funds: finding optimal models]. *Pravova derzhava*, (33). 85–90 (in Ukr.).
7. Melnyk, S. B. Pravomirna derzhavna dopomoha subiektam hospodariuvannia: zakonodavche vidobrazhennia [Lawful State Aid to Businesses: Legislative Mapping]. *Forum prava*, 57(4). 59–65. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3403556> (in Ukr.).
8. Conor Quigley. *European State Aid Law Policy*. Third Edition. Portland: Hart Publishing, 2015. 888 p.
9. Kelyn Bacon. *European Union Law of State Aid*. Third Edition. Oxford: University Press, 2017. 704 p.
10. Michael Sánchez Rydelski (ed.). *The EC State Aid Regime: Distortive Effects of State Aid on Competition and Trade*. London: Cameron May, 2006. 848 p.
11. Staviczky, Peter (2015). Cumulation of State Aid. *European State Aid Quarterly*, (1). 117–129.
12. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official Journal of the European Union*. 2012. P. 1–390.
13. Guidelines on State aid to airports and airlines: Communication from the Commission (2014/C 99/03). *Official Journal of the European Union*. 2014. Volume 57. C 99/3 – C 99/34.
14. *Roziasnennia z pytan zastosuvannia zakonodavstva u sferi derzhavnoi dopomohy* [Official explanations on the application of state aid legislation]. (05.10.2017 No 35-rr/dd). Retrieved from: https://amcu.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/roziyasnrnnia_u_sferi_derzhavnoi_dopomogy/rozyasnenostanniy-variant.pdf (in Ukr.).
15. State aid No 169/2006 – United Kingdom Aid of a Social Character Air Services in the Highlands and Islands of Scotland. Brussels, 2006, C (2006) 1855 final. Retrieved from: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/204375/204375_582612_16_2.pdf.
16. Commission Decision (EU) 2016/195 of 14 August 2015 on State aid measures SA.33083 (12/C) (ex 12/NN) implemented by Italy providing for reduced taxes and contributions linked to natural disasters (all sectors except agriculture) and SA.35083 (12/NN), implemented by Italy providing for reduced taxes and contributions linked to the earthquake in Abruzzo in 2009 (all sectors except agriculture) OJ L 43, 18/2/2016. Retrieved from: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016D0195&from=EN>.
17. State Aid SA. 48571 (2018/N) – Italy – Tax credit for productive investments in the regions of Lazio, Umbria, Marche and Abruzzo affected by the 2016 – 2017 earthquakes. URL: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/273270/273270_1983494_95_2.pdf.

Published in:
Форум права: 61 pp. 23–31.

Related identifiers:
10.5281/zenodo.3702437
http://forumprava.pp.ua/files/023-031-2020-2-FP-Lillemiaie_4.pdf
http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2020_2_4.pdf

License (for files):
Creative Commons Attribution 4.0 International

Received: 14.03.2020
Revised: 21.04.2020
Accepted online: 18.05.2020
Published: 29.05.2020

Cite as:

Ліллемяє, О. Е. (2020). Особливості застосування правових норм у сфері автоматично допустимої державної допомоги. *Форум Права*, 61(2). 23–31. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3702437>.

Lillemiaie, O. E. (2020). Osoblyvosti zastosuvannya pravovykh norm u sferi avtomatychno dopustymoyi derzhavnoyi dopomohy [Features of Application of Legal Rules in the Automatically Compatible State Aid Sphere]. *Forum Prava*, 61(2). 23–31. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3702437>.